

Паршак Катерина Дмитрівна,
доцент кафедри української мови
Національного педагогічного
університету ім. М. П. Драгоманова,
кандидат філологічних наук, доцент

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Розвиток української юридичної термінології безпосередньо пов'язаний з історією української державності та української мови. Нині юридична термінологія як основний і найбільш інформативний пласт лексики мови законодавства активно розвивається і збагачується.

Словниковий склад української юридичної термінології формується з різних джерел: запозичення латинських термінів і правових понять, які стали основою для термінології різних правових систем (документ, реформа); використання термінів з правових актів Київської Русі (суддя, свідок); новітні запозичення з сучасних правових систем (контрабанда, монополізм); термінологія нормативно-правових актів України (Конституції, законів, кодексів), міжнародних документів; перекладацька діяльність.

Юридичні терміни посідають особливе місце в мові законодавства. Однією з характерних рис юридичної термінології є її поширеність, оскільки предметом правового регулювання є різноманітні суспільні відносини. Тому в юриспруденції порівняно небагато вузькоспеціальних термінів, що позначають особливі юридичні поняття. Переважно законодавство спирається на термінологію, яка має прозору семантику й будується на ґрунті загальноживаного словника. Іншим аспектом є спеціалізація значення загальноживаного слова, що термінологізується. У нормативних актах використовується багато термінів, узятих із різних галузей науки, техніки, а також професіоналізми.

Отже, серед юридичних неосемантизмів виділяють такі групи термінів: 1) загальноживані терміни (документ, справа);

2) загальноживані терміни, що мають у нормативному акті більш вузьке, спеціальне значення (відповідальність, хабар, доказ); 3) власне юридичні терміни (судимість, позивач, слідчий); 4) технічні терміни (піротехніка, дискета, комп'ютер, плівка).

Продуктивним для українського юридичного термінотворення є дериваційна актуалізація іншомовних (переважно грецьких чи латинських) морфем, які набули статусу інтернаціоналізмів:

а) префіксів: анти-/айу-, де-Ме-, дис-Мус-, інтер-Зінтер-, контр-Зконтр-, характерних для іменних основ (антидержавний; демаркація; дискваліфікація, контраргумент);

б) префіксоїдів: квазь/quasi-, макро-/такго-, мікро-/тікго-, фото-/foto (квазігроші, фотографія (криміналістична) та ін.)

2. Процес актуалізації словотвірних префіксоїдів і суфіксоїдів, характерний для української мови, спостерігається і в інших мовах, зокрема польській, що свідчить про тенденцію використання цієї словотвірної моделі у мові права.

Однією з моделей творення юридичних термінів є неологізація, зокрема авторська, тобто саме створення нових термінів.

Для української юридичної термінології характерною є наявність у її складі великої кількості інтернаціоналізмів. Зокрема, це терміни-латинізми, запозичені з римського права, яке набуло високого рівня розвитку і було взірцем для наслідування. На сьогодні такі інтернаціоналізми поширені в багатьох європейських мовах. Наприклад, в українську мову через польське посередництво були запозичені з латинської мови такі терміни, як кодекс (пол. kodeks з лат. *codex*); амністія (пол. *amnestia* з лат. *amnestia*); кримінологія (пол. *kriminologia* з лат. *crimen* + грец. *logos*).

Упродовж тривалого періоду в Європі грецька та латинська мови були міжнародними і вважалися мовами науки. Латинська лексика перетворилася на джерело поповнення наукової термінології в усіх сучасних європейських мовах. З огляду на те, що латина містила грецькі запозичення, грецизми

також почали використовуватися для створення термінів, що в подальшому склали основу національних терміносистем. Терміноелементи греко-латинського походження є інтернаціоналізмами, оскільки вони не належать до жодної з живих мов, водночас представлені в терміносистемах різних європейських мов, зокрема в юридичній термінології української мови.

На сучасному етапі розвитку української мови лінгвісти виділяють такі словотвірні типи юридичних термінів:

1. Терміни - кореневі слова: а) власне українська лексика (закон, право, уряд, позов, ухвала, вирок тощо); б) запозичена лексика (ембарго, адвокат та ін.).
2. Похідна лексика: а) терміни, утворені за допомогою суфіксації (законний, урядовий, правовий та ін.); б) терміни, утворені за допомогою префіксації (перешкода, недоторканість та ін.);
3. Терміни — складні слова (злочинець, наймодавець, законопроект, правовідносини та ін.).
4. Терміни-словосполучення (безпека руху, демонстрація сили, неправдиве свідчення, речовий доказ, підозріла особа тощо).
5. Терміни-аббревіатури (ЦК, ЦПК, МВС, Мін'юст та ін.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуца Н. В. Українська юридична термінологія / уклад. Н. В. Артикуца. - К., 1998. - 38 с.
2. Вербенец М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / М. Б. Вербенец. - К., 2004. - 15 с.
3. Д'яков А. С. Основи термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспекти /А. С. Д'яков, Г. Р. Кияк, З. Б. Куделько. - К., 2000. - 218 с.
4. Чулінда Л.І. Українська правнича термінологія: навч. посіб./Л. І. Чулінда. - К., 2005. - с.112.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра юридичного документознавства

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали

X!! Всеукраїнської науково-практичної конференції
з проблем розвитку та функціонування державної мови
(Київ, 30 листопада 2016 року)

Частина 1

Присвячено Дню української писемності та мови

Київ 2016

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра юридичного документознавства

УКРАЇНСЬКА МОВА В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Матеріали

X!! Всеукраїнської науково-практичної конференції
з проблем розвитку та функціонування державної мови
(Київ, 30 листопада 2016 року)

Частина 1

Присвячено Дню української писемності та мови

Київ 2016

УДК 481(477):34(063)
ББК Ш1 У45

Редакційна колегія:

Черней В. В., доктор юридичних наук, професор;
Гусарєв С. Д., доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України;
Чернявський С. С., доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України;
Костицький М. В., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, академік НАПрН України,
заслужений юрист України;
Стратулат Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Красницька А. В., кандидат юридичних наук, доцент;
Братель С. Г., кандидат юридичних наук, доцент;
Корольчук В. В., кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Національної академії внутрішніх справ від 19 жовтня 2016
року (протокол № 2)*

*Редакційна колегія не завжди поділяє висловлені позиції
та не несе відповідальності за їх зміст*

Матеріали подано в авторській редакції

Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, У45
перспективи [Текст] : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 30
листоп. 2016 р.) / [редкол.: В. В. Черней,
С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. - Київ : Нац. акад.
внутр. справ, 2016. - Ч. 1. - 248 с.

УДК 481(477):34(063) ББК Ш1

© Національна академія внутрішніх справ, 2016

ЗМІСТ

Черней Володимир Васильович ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ	3
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ	
Костицький Михайло Васильович ІСТОРІЯ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	6
Ющук Іван Пилипович ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	8
Усенко Ігор Борисович ПРАВОВИЙ СТАТУС МОВ У ЗАКОНОПРОЕКТНИХ РОБОТАХ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ 2016 РОКУ	12
Симоненко Людмила Олександрівна З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ГАЛИЧИНІ	16
Артикуца Наталія Володимирівна АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОГРАФІЇ У СВІТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПЕРСПЕКТИВ.....	19
Юрчук Ольга Федорівна КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ОБ'ЄКТ КРОСНАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	23

Секція 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Кушакова-Костицька Наталія Вадимівна НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА МОВУ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ	28
Лопушинський Іван Петрович МОВНО-ПОЛІТИЧНИЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ЛІНГВО-ПОЛІТИЧНЕ ЯВИЩЕ	31
Маруніч Ігор Іванович, Г алій Марина Сергіївна ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ	34

Хуторянський Олександр Васильович ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ, МОВНОЇ ТА МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНЦІЙ ДЛІЯ ПРАВНИКА	38
Карнаух Ганна Володимирівна НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕОДНОЗНАЧНОСТІ СЛОВОФОРМ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЛІНГВІСТИЧНОГО КОРПУСУ)	42
Онуфрієнко Галина Сергіївна УКРАЇНСЬКА МОВА В ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ	47
Онищук Ігор Іванович ДЕФІНІЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ: ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ	50
Красницька Анжела Віталіївна ЛІНГВІСТИЧНА ТА ЗМІСТОВА ІНФОРМАЦІЙНА НАДМІРНІСТЬ У ТЕКСТАХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ (НА ПРИКЛАДІ КРИМІНАЛЬНОГО, КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО, ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСІВ УКРАЇНИ)	54
Маковій Віктор Петрович УЖИВАННЯ ПРИЙМЕННИКІВ «ЗА» І «ДО» В ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМАХ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ПЕРЕБІГ ЧАСУ	59
Рябоконе Євген Олександрович ПОНЯТТЯ ПЕРЕХІДНОСТІ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	63
Бойчук Василь Миколайович, Бойчук Марія Володимирівна ІННОВАЦІЇ ЯК ПОТЕНЦІЙНІ ОДИНИЦІ ПІДСИСТЕМИ МОВИ ПРАВА	68
Легін Людмила Михайлівна ХАРАКТЕРНІ РИСИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА ЯК ЮРИДИЧНОГО ДОКУМЕНТА	70

Дручек Олена Василівна ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО БІЛІНГВІЗМУ В УКРАЇНІ.....	75
Ляшук Андрій Володимирович МОВА ПРАВА: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ.....	78
Проценко Галина Петрівна, Стратулат Наталя Вікторівна ПРИНЦИПИ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ.....	81
Дурдинець Мирослав Юрійович ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА У ФРАНЦІЇ ТА НІМЕЧЧИНІ ЗА ЧИСТОТУ МОВИ ЯК ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ	85
Панченко Ольга Іванівна ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОЛЩЕЙСЬКОГО	89
Марусевич Дмитро Олександрович РОЛЬ МОВИ В ЗАКОНОТВОРЧОСТІ.....	93
Овакімян Марина Артурівна ФАХОВА МОВА ТА МОВА ПРАВА	96

Секція 2

РОЗВИТОК ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ Заїка Юрій Олександрович ВИКОРИСТАННЯ ТАБУЙОВАНОЇ ЛЕКСИКИ І ПРАВО НА ЗАХИСТ ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ.....	100
Яценко Ніна Олександрівна ТЕРМІН «ЛЮСТРАЦІЯ» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	104
Клименченко Світлана Дмитрівна ДОТРИМАННЯ ЛЕКСИЧНИХ МОВНИХ НОРМ ЯК ЗАПОРУКА ТОЧНОСТІ ЗМІСТУ ЮРИДИЧНОГО ТЕКСТУ	108

Красницька Анжела Віталіївна, Посмітна Вікторія Віталіївна ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	111
Паршак Катерина Дмитрівна ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	115
Бабаніна Вікторія Вікторівна РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ЗАКОН» ЯК БАЗИСНОЇ КАТЕГОРІЇ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦИФІКИ СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ЗАКОНОДАВСТВА	118
Алексеева Світлана Геннадіївна ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУРЯДНИХ КОМПОНЕНТІВ З ОДНОРІДНИМИ ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	122
Конєєва Олена Олексіївна СТРУКТУРА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ ДІЄСЛІВ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ВЗАЄМНОЇ ДІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	125
Баулін Олег Вячеславович СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ	129
Бацько Ігор Миколайович ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОВІДОМЛЕННЯХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ І НЕ ТІЛЬКИ (РЕПЛІКА).....	135
Семененко Лариса Леонідівна МЕНТАЛЬНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ СПОСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЗНАТЬ ПРО ДІЙСНІСТЬ	138
Онуфрієнко Олексій Володимирович АКРОНІМ «КВАНГО»: ГЕНЕЗА Й СУЧАСНА СПЕЦИФІКА ФІКСАЦІЇ ТЕРМІНА НА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОМУ ТА НАУКОВОМУ РІВНЯХ	141

Овсейчик Станіслава Володимирівна ТИПИ СКЛАДНИХ ТЕРМІНІВ-СЛІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ	144
Кличков Андрій Олексійович УКРАЇНСЬКА ЦИВІЛІСТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ.....	149
Нечваль Анна Олегівна АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ	151
Рибик Лариса Анатоліївна ЕТИМОЛОГІЯ ТЕРМІНА «ВДОВА» В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ МОВИ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	154
Куцик Катерина Володимирівна ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «НЕПОВАГА ДО СУДУ».....	157

Секція 3
ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗНАНЬ
В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

Дудко Ірина Володимирівна ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДІЄСЛОВА В СУЧАСНОМУ ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	162
Вовк Мирослава Петрівна ТЕРМІНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЯК КРИТЕРІЙ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....	166
Кузьменко Борис Володимирович ХМАРИ І ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ	172
Павловська Наталія Володимирівна ДО ПИТАННЯ НОТАРІАЛЬНОГО ДІЛОВОДСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	176

Мороз Людмила Іванівна ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ТА ПОРОЗУМІННЯ В ГАЛУЗІ ПРАВА	179
Братель Сергій Григорович ДЕТЕРМІНАЦІЯ ТЕРМІНІВ «ЮРИДИЧНА ПРОЦЕДУРА» ТА «АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА».....	182
Конончук Тетяна Іванівна ПРАВО НА ЖИТТЯ В ЛЕКСИЧНІЙ СТРУКТУРІ ТЕКСТУ (ЗА РОМАНОМ «ЖОВТИЙ КНЯЗЬ» ВАСИЛЯ БАРКИ)	185
Чабан Наталя Іванівна ГРАМАТИЧНІ НОРМИ ВЖИВАННЯ ПРИЗВИЩ В ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ	189
Шкуратенко Олена Володимирівна ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ	193
Демченко Володимир Миколайович ЛОГІКА ЮРИДИЧНОГО СУБСТИЛЮ: ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР	198
Рак Ольга Юріївна КОГНІТИВНА ОЦІНКА МОВНИХ ІНТЕНЦІЙ ІНФОРМАЦІЇ В ЦАРИНІ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ЕТИКИ	201
Козачук Ксенія Олександрівна ЮРИДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ В ПРОЕКТАХ З УСНОЇ ІСТОРІЇ: ЗАХИСТ ТЕКСТУ Й ОПОВІДАЧА	204
Г уща Г алина Валеріївна СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ	207
Посмітна Вікторія Віталіївна ІНДИКАТОРИ МАНІПУЛЯТИВНОГО МОВНОГО ВПЛИВУ В ПРОФЕСІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛЩІ	211
Лукашенко Альона Анатоліївна АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	216

Галій Марина Сергіївна КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ПОЛЩЕЙСЬКОГО	218
Хижевська Вікторія Вікторівна МОВНА КУЛЬТУРА ЮРИСТА ЯК ЗАПОРУКА ЯКІСНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ПРАВА	220
Макаренко Наталія Костянтинівна ЗЛОДІЙСЬКИЙ ЖАРГОН ЯК ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН	223
Яровий Кирило Васильович РОСІЯНІЗМИ ЯК ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	228
Волинська Анастасія Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТІЙКИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ В МОВІ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ	231
Яцун Микола Миколайович КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЮРИСТА В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	234